

Prohlášení v souvislosti se změnami k získání státního občanství České republiky pro občany Ruska

Dne 19. 3. 2004 Česká republika ratifikovala Evropskou úmluvu o státním občanství z roku 1997, která se na území České republiky aplikuje od července 2004. Podle článku 16 této úmluvy by členský stát neměl nabytí nebo zachování svého státního občanství podmiňovat zřeknutím se nebo pozbytím jiného státního občanství v případech, kdy takové zřeknutí se nebo pozbytí není možné nebo je nelze rozumně požadovat.

Mezitím se v Parlamentu České republiky projednává diskriminační návrh zákona o změně zákona č. 65/2002 Sb., „O některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace“, který stanovuje vzdání se ruského občanství jako podmínku pro získání českého občanství pro jednu skupinu osob, konkrétně pro osoby s ruským občanstvím.

V návrhu je uvedeno, že jeho cílem je „ochrana bezpečnosti a zahraničněpolitických zájmů Česka“. Autoři návrhu zákona však nijak nevysvětlují, jakým způsobem získání českého občanství osobami, které dlouhodobě žijí v Česku, jsou integrované do české společnosti a plně splňují požadavky zákona č. 186/2013 Sb., „O státním občanství České republiky“, by mohlo ohrozit Českou republiku, která není stranou ozbrojeného konfliktu. Není ani jasné, jak navrhované změny přispějí k naplnění cíle „ochrany bezpečnosti a zahraničněpolitických zájmů Česka“.

Při přípravě tohoto návrhu zákona také nebyla provedena analýza možnosti vzdání se ruského občanství jen z vlastní vůle. Přitom podle ustanovení Evropské úmluvy o státním občanství je tento krok povinný při zavedení této podmínky do národního práva.

Je třeba poznamenat, že se jedná o vzdání se občanství země, pro kterou je Česko nepřátelským státem. Všichni lidé, kteří opustili Rusko, jsou v Rusku široce odsuzováni, Rusko minimalizovalo poskytování konzulárních služeb jak v České republice, tak v jiných evropských zemích, neexistuje přímé letecké spojení (cesta trvá několik dní) a doručování poštovních zásilek je extrémně komplikované.

První připomínka se týká cíle zákona.

1. Zákon o občanství České republiky již obsahuje ustanovení § 13 (2), podle kterého „státní občanství České republiky nelze udělit žadateli, který ohrožuje bezpečnost státu, jeho svrchovanost a územní celistvost, demokratické základy, životy, zdraví, nebo majetkové hodnoty“. Odpovídající legislativa, která vylučuje udělení občanství v případě ohrožení bezpečnosti státu, již byla přijata a je v platnosti. Zákonodárci nepředložili žádné důvody, které by zdůvodnili nedostatečnost těchto opatření nebo jejich nedokonalost v souvislosti s návrhem na změnu zákona. Duplicitní zamítnutí žádosti o občanství v případě ohrožení národní bezpečnosti není nijak odůvodněno. Jedinou novinkou je zavedení principu kolektivní odpovědnosti, jehož nepřípustnost nedávno zdůraznil Ústavní soud České republiky, když vyhověl žádosti skupiny sedmnácti senátorů o zrušení několika článků v zákoně o pomoci v případě materiálních potíží. Členové horní komory upozornili na to, že sankce postihují nejen pachatele přestupku, ale i další osoby žijící s ním ve společné domácnosti, což

představuje nepřípustný kolektivní trest. Soud označil tento zákon za „nepřípustný v demokratickém právním státě“. Stejně tak ani Rusové, kteří nemají žádnou spojitost se zahájením války, by v demokratickém právním státě, jakým je Česko, neměli nést kolektivní odpovědnost za osoby, které tuto válku rozpoutali.

2. Není doloženo, že by skupina lidí žijících v Česku a majících ruské občanství jako celek nebo každý jednotlivě představovala nějakou hrozbu (a přitom na základě povolení k dlouhodobému či trvalému pobytu takovou hrozbu nepředstavují). Nepředložil se ani jeden důkaz či příklad, že by někdo z těchto osob veřejně podporoval válku nebo otevřeně podporoval současný režim v Rusku, což se děje například v Německu. Naopak, osoby s ruskými pasy, které více či méně utrpěly ztráty a strádání v důsledku války, jsou jednoznačnými odpůrci války a hrají klíčovou roli v boji proti ruské propagandě.

Mnozí z osob s ruským občanstvím po začátku války zakládali a pracovali v organizacích pomáhajících ukrajinským uprchlíkům, organizovali protiválečné akce, posílaly na Ukrajinu nejen potraviny a oblečení, ale i topení, kamny (po útoku na energetický systém Ukrajiny), čerpadla (pro zaplavení území), převáděli a posílaly peněžní prostředky, bojovali proti ruské propagandě, vystupovali v mediálním prostoru. Právě díky úsilí těchto osob byly uvaleny sankce na šéfa ruského obranného holdingu "Taktické raketové zbraně" Borise Obnosova, jeho dceru Olgu Zorikovou a zeťe Rostislava Zorikova, kteří žili v Česku. Rusové vytvořili celosvětové protiválečné opoziční hnutí Free Russians Global, v němž aktivně participují Rusové žijící v Česku (<https://freerussiansglobal.cz/about-us/>).

Protiválečná a humanitární činnost Rusů v Česku pokračuje dodnes. Lze konstatovat, že právě v Česku vznikla největší protiválečná diaspora a nedá se žádným logickým způsobem vysvětlit, že právě Česko se stane tou zemí, která tak bezdůvodně přitáhne nevinné osoby ke kolektivní odpovědnosti. Vytváří se dojem, že tímto způsobem se autoři návrhu zákona snaží odvrátit tyto osoby od protiválečné činnosti. Poslední tvrzení vyplývá z pochopení toho, že vystoupení z ruského občanství pro osoby, které otevřeně vyjadřují protiválečný postoj a podporují ruskou opozici, je očividně nemožné. Zatímco osoby, které se nezabývají protiválečnou činností, možná budou moci se vzdát ruského občanství. Avšak i jejich vystoupení z ruského občanství v podmínkách války a zmenšování konzulárních služeb, poštovního a dopravního spojení prostě nebylo analyzováno. To je druhá zásadní připomínka k návrhu zákona.

Druhá připomínka k návrhu zákona spočívá v tom, že nebyla analyzována možnost vzdání se ruského občanství, většinou je to nemožné bez návštěvy Ruska.

Zřeknutí se ruského občanství je regulováno článkem 23 Federálního zákona č. 138-FZ „O státním občanství Ruské federace“ z 28. dubna 2023. Podle bodu 4 tohoto článku není možné zřeknout se ruského občanství, pokud:

1. Občan Ruské federace má nesplněné závazky vůči Ruské federaci, subjektu Ruské federace nebo obecnímu orgánu, stanovené federálním zákonem, zákonem subjektu Ruské federace nebo právním předpisem obecního orgánu (například nesplacení poplatků, daní, pokut, nebo jiné závazky vůči Ruské federaci).

2. Občan Ruské federace je v Rusku v exekučním řízení.
3. Občan Ruské federace je vyšetřován jako obžalovaný v trestním řízení, nebo je proti němu vynesena pravomocná trestní rozsudek.
4. Občan Ruské federace nemá státní občanství jiného státu nebo záruku jeho získání.

Z tohoto seznamu vyplývá, že řada občanů Ruské federace nemá možnost vzdání se občanství Ruské federace. Kromě toho absence nezávislého soudnictví a přetrvávající vysoká míra zločinnosti v Rusku způsobují, že jakýkoli ruský občan se může stát obětí trestného činu a tedy spadat do některé z výše uvedených kategorií. Například může být zahájeno exekuční řízení kvůli podvodu s úvěrem, který byl na osobu žijící v Česku nelegálně sjednán zločinci.

Z bodu 1 je také zřejmé, že seznam „závazků“ je otevřený a mohou vznikat nové závazky, které budou bránit vzdání se občanství. V každém případě bude o tom, kdo smí získat české občanství, rozhodovat nikoliv Česká republika, ale ruský režim a osobně Vladimir Putin, který musí vydat odpovídající dekret. Vladimir Putin je oficiálně podezřelý ze spáchání válečných zločinů na Ukrajině. Tento fakt by mohl být považován za zásah do vnitřních záležitostí České republiky.

Seznam potřebných dokumentů pro zřeknutí se ruského občanství je například k nahlédnutí na oficiálních stránkách Velvyslanectví Ruské federace v Nizozemsku: https://netherlands.mid.ru/ru/consular-services/consulate-ru/citizenship/vykhod_iz_grazhdanstva_rf/. Kromě platného cestovního pasu, oddacího listu/rozvodového listu (pouze originál), diplomu (pouze originál), dokumentů potvrzujících změnu příjmení, jména nebo otcovského jména, a vnitřního pasu jsou vyžadovány: potvrzení od daňového orgánu Ruské federace o neexistenci daňového dluhu (s podpisem úředníka a pečetí daňového úřadu, platné po dobu pouze 6 měsíců), potvrzení od Federální služby soudních vykonavatelů o neexistenci neukončeného exekučního řízení vůči žadateli (dokument musí být opatřen razítkem a podpisem úředníka Federální služby soudních vykonavatelů), a doklady potvrzující, že neexistují důvody pro prohlášení žadatele za osobu, která neprošla povinnou vojenskou službou (pro muže ve věku 18 až 30 let).

Seznam výše uvedených dokumentů pro zřeknutí se ruského občanství (který může být kdykoli doplněn) umožňuje tvrdit, že ve většině případů bude pro tento proces nutná návštěva Ruska. To nezohledňuje možnost, že podání žádosti o vzdání se občanství v ruských konzulátech může být zcela pozastaveno. Navíc je nutné si uvědomit, že v Rusku nyní lidé mohou být zadrženi i za pouhý příspěvek na sociálních sítích proti válce nebo za podporu Ukrajiny (například i za poslech ukrajinských písní). Stačí si připomenout okolnosti zadržení Alsu Kurmaševovou. Lidí, kteří se ocitli v podobné situaci, ale nejsou tak známí jsou desítky (například v srpnu v Rusku zadrželi za příspěvky na sociálních sítích studenta frankfurtské univerzity Makara Nikolajeva, který přijel do Ruska kvůli návštěvě rodičů). Podle posledních údajů projektu OVD-Info je v Rusku více než 1000 lidí pronásledováno za své protiválečné názory a počet politických vězňů v Rusku překročil úroveň od let před pádem SSSR. (<https://en.ovdinfo.org/repressions-report-january-june-2024>).

Pro mnoho Rusů by tedy návštěva Ruska byla spojena s rizikem zatčení, což představuje ohrožení jejich života a zdraví.

Zejména pro muže ve věku 18 až 30 let vyžaduje ruský stát vojenský průkaz nebo doklad o odkladu služby v ruské armádě. To s sebou nese riziko, že žadatelé budou mobilizováni a vysláni na frontu. Mnoho Rusů odešlo z Ruska právě proto, aby se vyhnuli napojení na válečné ambice Ruska. Návrh zákona je tak nutí jít do války, proti které otevřeně vystupují.

Navíc návrh předpokládá určitou lhůtu pro zřeknutí se občanství, a pokud žadatel tuto lhůtu nestihne (což závisí na rozhodnutí Putina), může ztratit ruské občanství, ale nezískat české, což by z něj udělalo osobu bez státní příslušnosti, což je v rozporu s mezinárodním právem. Děti se přitom do 18 let nemohou samy vzdát ruského občanství, leda společně se svými rodiči.

Jediným výsledkem těchto změn tedy může být to, že počet Rusů žijících v Česku, kteří otevřeně vystupují proti válce a podporují opozici, se sníží, protože někteří budou nuceni mlčet, aby bez problémů opustili ruské občanství. To představuje jasný zásah proti ruské opozici i boji proti ruské propagandě. Tento krok bude naopak přispívat k šíření rusofobie v ruských médiích.

To vše za situace, kdy v současné době neexistují žádné záruky vystoupení z ruského občanství, protože tato otázka nezávisí pouze na vůli jednotlivce, ale také na svévolném rozhodnutí Vladimira Putina.

Navíc, legální pobyt v Česku závisí na pasech, které jsou vydávány v Rusku a které mohou být lidem nacházejícím se v zahraničí kdykoli přestány vydávat. Už existují případy, kdy lidem s protiválečným postojem, zástupcům opozice, byla odmítnuta vydání ruských pasů. Pokud se jim nepodaří získat český pas kvůli nemožnosti vzdát se ruského občanství, hrozí těmto lidem riziko, že jejich legální pobyt se změní na ilegální, pokud jim Rusko zároveň odmítne vydat cestovní pas.

Chceme upozornit, že v tomto dopise nejsou zohledněny sociální a další důsledky ztráty občanství Rusům, zejména otázky důchodového zabezpečení. Rovněž není posuzována skutečnost, že uplatnění nových pravidel na osoby, které již podaly žádost o české občanství, není v souladu se základními principy práva. Jak vyplývá z výše uvedeného, tento zákon výrazně omezuje práva lidí a vystavuje je nebezpečí trestního stíhání v Rusku za podporu hodnot, které sdílí lid České republiky. Přitom se přímo týká pouze osob, které již mnoho let žijí v České republice a opakovaně prošly bezpečnostními prověrkami při prodloužení povolení k pobytu.

Nicméně je zde ještě jeden významný aspekt, který souvisí s vystoupením z ruského občanství. V případě změny režimu v Rusku a provedení lustrace odborníci, kteří by se mohli vrátit do Ruska, aby přispěli k budování demokratického právního státu, včetně poslanců, členů exekutivy nebo soudců, to jakožto neobčané nebudou schopni udělat. Přitom Evropa vkládá určité naděje na změnu režimu v Rusku do ruské opozice, jak dokládá pozvání a vystoupení lídrů ruské opozice Michaila Chodorkovského a Vladimira Kara-Murzy na konferenci Globsec v Praze. Odpovídá tento krok těmto očekáváním?

Je také třeba poznamenat, že téměř všichni agenti pracující v České republice a Evropě pro ruské zpravodajské služby, kteří byli chyceni, měli pasy jiných států. A pro Rusko nebude představovat žádný problém zajistit "vystoupení" skutečných agentů z ruského občanství, na rozdíl od obyčejných občanů.

Možná by se měla média více věnovat naší protiválečné a humanitární činnosti, ukazovat české společnosti, že stejně jako ona chceme žít v bezpečné Evropě, že sdílíme demokratické a všeobecné lidské hodnoty, stavíme se proti válce, provádíme osvětu a bojujeme proti propagandě. Nicméně ve většině případů média velmi neochotně vydává o tom materiály.

Na základě výše uvedeného žádáme o pomoc při zajištění toho, aby novela, která zavádí povinnost zřeknutí se ruského občanství jako podmínku pro získání českého občanství, nebyla přijata. Tato změna nespravedlivě zkomplikuje život lidem, kteří si vybrali Českou republiku jako svůj domov, jsou zde plně integrováni, hovoří česky, platí daně, dodržují zákony a milují tuto zemi.